

Stockholm 2019-03-15

Remissvar rörande ”En arvsfond i takt med tiden –
en översyn av regelverket kring Allmänna arvsfonden. SOU 2018:70.

Allmänt

Forum anser att samhället borde införa demokrativillkor för alla som använder offentliga medel, politiska partier, media, myndigheter, samt de som lägger anbud i offentliga upphandlingar likväl som civilsamhällets organisationer. Vi kan inte se några tillräckligt starka argument för att demokrativillkor inte borde gälla alla som använder offentliga medel. Den mellanstatliga organisationen Financial Action Task Force (FATF) där Sveriges regering ingår har rekommendationer för i stort sett hela samhället inklusive civilsamhället (R8) vars syfte är att minska risken för terroristfinansiering och penningtvätt. För några år sedan ändrade FATF sin rekommendation nr 8 angående civilsamhället från en formulering som beskrev civilsamhället som extra sårbart till en formulering som beskrev civilsamhället som utsatt för försök till finansiering av terrorism och penningtvätt, som alla andra delar av samhället. Denna ändring byggde på att det inte finns bevis för att civilsamhällets organisationer är en mer sårbar del av samhällena än andra. Vi menar att samma grundsyn ska gälla när vi som land inrättar demokrativillkor.

Forum anser att det förslag (7.3) till nyorientering av Arvsfondens inriktning genom att förändra kriteriet till ”utvecklande för någon av fondens målgrupper” är bra. Det förefaller oss ge ökade möjligheter att fondens kapital kommer till nytta i samhället, vilket är meningen med Arvsfonden.

Vi anser vidare att den inriktning på demokrativillkoret (7.4.2) som utredningen föreslår har en tydlig fördel jämfört med andra förslag som diskuteras av olika utredningar: förslaget fokuserar företeelsen terrorism som var ursprunget till de utredningar som tillsatts. Det är mycket lätt hänt att andra förslag gällande demokrativillkor/kriterier som är mer allmänna kan tolkas så att det finns en generell möjlighet för staten och andra delar av den offentliga makten att censurera civilsamhällets organisationer i många olika frågor. Vi menar att det är en bättre väg att gå att tydligt fokusera villkoren mot just terrorist-relaterade handlingar.

Denna utredning är en av tre (Trossamfundsutredningen, Demokrativillkorsutredningen) som under senare år haft att hantera frågan om vilka kriterier eller villkor som bör knytas till den statliga bidragsgivningen, för att säkerställa att pengar inte går till organisationer vars verksamhet och eller idé strider mot statens grundläggande värderingar. Från Forums sida vill vi till regeringen inledningsvis skicka en mycket tydlig signal: det får inte bli så att dessa utredningars förslag resulterar i olika principer för den statliga (och i förlängningen övriga offentliga) bidragsgivningen. När regeringen 2009 formulerade det nu gällande målet för politiken för det civila samhället var fokus mycket tydligt inriktat mot demokratin som grundbult. Målet formuleras såhär:

”Vilkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
- stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter,
- fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.” (Prop 2009/10:55, s. 44)

Ett grundkrav vi menar måste kunna ställas på utformningen av demokrativilkoren är att de är tydliga, rättssäkra, och lätta att förstå och använda. Vi menar att detta blir mycket svårt att åstadkomma om förslagen från regeringen från de tre olika utredningarna tillåts vara baserade på olika grund. Vi menar att regeringen måste välja ett synsätt som används rakt över i bidragsgivningen.

Särskilda synpunkter

Utredningens uppdrag och arbete, kapitel 2

Forum anser att

- det är väldigt få sociala organisationer som beviljats medel ur Arvsfonden, som syns i tabellen på sida 54, med tanke på vilket ansvar dessa organisationer tar i form av socialt arbete och engagemang till och för målgruppen. För att avgöra vad denna diskrepans beror på föreslår Forum att denna tabell ska kompletteras med en ruta där antalet inkomna ansökningar per organisationskategori redogörs för. Myndigheten bör även se över vilka insatser som kan tillämpas för att öka antalet beviljade ansökningar inom organisationskategorin ”sociala organisationer”.
- Arvsfondens inriktning mot coachande handläggning och de utökade telefontiderna som resulterar i en mindre administrativ börda för organisationer som vill söka medel är positiv. Samtidigt utgör en arvsfondsansökan fortsatt en stor administrativ process i förhållande till andra offentliga aktörers ansökningssystem. Den stora tidsinsats och kunskap som krävs kommer gynna större, professionaliserade organisationer med möjligheten att avsätta tid och resurser för projektutvecklingsarbete. Myndigheten för Ungdoms och civilsamhällesfrågor publicerade under 2018 rapporten ”Har alla samma möjlighet att delta i det civila samhället? En kunskapsöversikt om hinder för deltagande”. Rapporten visade på behovet av att rikta särskilt stöd till ideella organisationer i socioekonomiskt utsatta områden. Arvsfonden bör se

över vilka möjligheter de har att rikta särskilt stöd till organisationer i socioekonomiskt utsatta områden för att de ska kunna inkomma med ansökningar. Myndigheten för Ungdoms och Civilsamhällesfrågor har som en del i detta arbete börjat avsätta öronmärkta summor ur bidragsutlysningar för dessa organisationer.

Reformbehov, kapitel 6

Forum anser att

- Regeringen, när den samlade bedömningen av de tre aktuella utredningarna görs, måste landa i en princip för hur regleringen av demokrativillkoret ska göras, inte tre. På s. 112 skriver Arvsfundsutredningen att demokrativillkoret "måste vara lagreglerat", men anger inga vidare argument för detta.

Kriterier för stöd, kapitel 7

Här lägger utredningen sitt grundläggande förslag om nya kriterier för bidragsgivningen samt nya demokrativillkor.

7.3 Kriterier för stöd

Forum anser att

- det är bra att den allmänna formulering om att verksamhet ska vara nyskapande tagits bort till förmån för en skrivning som lyfter utveckling kopplat till målgrupper. Detta menar vi skapar större möjligheter än hittills att Arvsfondens medel kan komma till nytta i samhället. Vår övertygelse är att det funnits många bra projekt som inte fått stöd för att det inte trovärdigt gått att visa på att verksamheten varit nyskapande.
- förslaget indikerar ett delvis nytt synsätt, som stämmer mer överens med regeringens politik för det civila samhället, dvs att det är viktigt att den sökande organisationen i sig utvecklas. Det är bättre för samhället om organisationerna får möjlighet att utvecklas än att enskilda projekt, inte sällan skapade av en eller ett fåtal personer i en organisation, ges stöd.
- det finns anledning att se över Arvsfondens målgrupper, dvs om de är de mest ändamålsenliga. Detta är dock inte en del av utredningens mandat varför vi här nöjer oss med att konstatera att denna fråga får vi anledning att återkomma till.

Demokrativillkoret 7.4.2

Forum anser att:

- det är ett oavvisligt krav att statens villkor för bidragsgivning inte utformas olika för olika områden, utan att det etableras en princip som gäller all bidragsgivning eller statligt stöd. (Arvsfonden betraktas ju inte som ett statligt bidrag men stödet är ändå kopplat till politiken för det civila samhället vilket framgår i utredningens skrivningar, så att det i detta sammanhang bör likställas med statlig bidragsgivning). Därför bör regeringen se på förslagen från de tre aktuella utredningarna; Statens stöd till trossamfund, Arvsfonsutredningen och Demokrativillkorsutredningen, i ett sammanhang och bestämma sig för en princip som gäller rakt över. Åtminstone så när det gäller de två senare eftersom trossamfundsutredningen har delvis andra utgångspunkter som bottnar i religionsfriheten.
- frågan om hur demokrativillkoret ska regleras måste vara en del av enhetligheten. Nu föreslår Arvsfonsutredningen att villkoret ska regleras i lag. Forum menar att demokrativillkoren måste regleras på samma sätt oavsett sammanhang och område.
- det är en intressant väg att gå att fokusera på mänskliga rättigheter som Arvsfonsutredningen gör. Vi har inte kunnat fastställa om vi anser att denna väg är den bästa.

7.4.3 Organisationers ansvar för företrädares agerande

Forum anser att:

- utredningen för ett bra resonemang om skillnaden mellan organisationen som juridisk person och dess företrädare, viktig skiljelinje här.
- utredningen också gör en viktig skillnad mellan företrädare inom eller utanför organisationens verksamhet, där det senare är mycket svårare att ha koll på. Men drar slutsatsen att detta ändå måste göras i viss utsträckning. Utredningen förordar någon form av uppförandekod mellan organisationen och företrädaren, så att det för denne framgår att hen i viss utsträckning företräder organisationen även utanför verksamheten. Det kan vara en bra metod att förtydliga relationen mellan organisationen och dess företrädare att upprätta någon form av uppförandekod.
- utredningen har en intressant text om företrädarkretsen, där framförallt legala företrädare, men också sådana som har speciella roller av utåtriktad karaktär räknas in.
- utredningen har en poäng i att inbjuda föreläsare, om de inte bjuds in vanemässigt, inte är att se som företrädare. Intressant att fundera på vad detta betyder om föreläsare säger antidemokratiska saker på arrangemang av den aktuella organisationen.
- det inte får bli så att nationella organisationer förväntas ha löpande kontroll på vad varje region/lokalorganisation i förbundet gör. Det skulle skapa en oproportionerligt stor kostnad och

tidsåtgång i de nationella förbunden. Därför måste de nationella förbundens agerande bygga på den information de får tillgång till via tips, media eller annat sätt.

7.4.4 Samarbetsorganisationer

Forum anser att:

- det i ett samarbete i första led är rimligt att ställa krav på att en organisation tar avstånd från agerandet eller i allvarliga fall avbryter samarbetet. Ett samarbete i andra led, dvs att en samarbetsorganisation i sin tur har en samarbetsorganisation, bör inte kunna påverka den ursprungliga organisationens rätt att ansöka om eller erhålla bidrag.
- detta kräver en tydlighet i vilka typer av överträdelse som anses allvarliga eller synnerligen allvarliga, så att nivån på reaktion från organisationen kan underlättas.
- det måste, precis som i fallet med region/lokalorganisationer, bygga på att organisationen får in tips eller upplysningar om samarbetsorganisationen, inte att organisationen ska behöva upprätta egna upplysningsverksamheter, utöver normal omvärldsbevakning.

Kontroll av utbetalda medel, kapitel 9

Kapitlet behandlar eventuella åtgärder för att upptäcka samt undvika dubbelfinansiering.

9.4 Överväganden

Forum anser att

- det är viktigt med transparens i frågan om gemensamma skattepengar som fördelas i form av bidrag. Myndigheter ska även ha goda verktyg för att upptäcka eventuell dubbelfinansiering. Enligt vår bedömning kommer det dock inte vara möjligt att till ett kostnadseffektivt sätt ge en komplett bild av det offentliga stödet till alla Sveriges idéburna organisationer. Därför är Forum skeptiska till förslaget om en gemensam databas.
- det finns även en risk att en sådan databas kan utnyttjas och utökas i ett försämrat demokratiskt läge för att undergräva och kontrollera idéburna organisationer och föreningsfriheten. Enligt SCB rapporten "Det civila samhället" uppgick det offentliga stödet under 2016 i form av bidrag till åtskilliga miljarder. Ofta kan hela, eller en del av beviljat bidrag transfereras vidare till målgruppen för insatsen. Om denna databas ska ge en komplett bild av organisationers offentliga stöd måste därför mer än endast totalt utbetalt belopp redovisas. I förhållande till hur mycket medel som betalas ut årligen i form av bidrag och att syftet är att "bidra till en mer komplett bild" kommer det rimligtvis kräva en stor administrativ insats för att hålla en sådan databas uppdaterad.

- Forum ställer sig frågande till om detta är kostnadseffektivt i förhållande till hur sällan medvetet fusk med dubbelfinansiering sker (se Arvsfundsutredningens egen slutsats i ämnet) och att majoriteten av bidragen har krav på revision av auktoriserad revisor.
- ett rimligare alternativ ur kostnadssynpunkt hade varit att arbeta förebyggande genom att avsätta medel för introduktionskurser i projektekonomi för mindre organisationer med små personella resurser som beviljats medel. Det finns även en betydande risk att databasen, i ett försämrat demokratiskt läge i Sverige, kan utökas med mer omfattande krav på registrering av olika uppgifter. Civicus, en global allians av civilsamhällesorganisationer, har vid upprepade gånger visat på hur det demokratiska utrymmet för organisationer inskränks genom olika påhittade administrativa krav och rättsliga påföljder. En förutsättning för att kunna belägga organisationer med krav och rättsliga påföljder är en systematisk samling av uppgifter om organisationer, huvudmän och hur deras finansiering ser ut. En eventuell databas konsekvenser för den grundlagsfästa föreningsfriheten bör beaktas och utredas noga.
- utredningens bedömning om att förskottsbetalningar fortsatt bör tillämpas är bra. Efterskottsbetalningar med tillhörande likviditetskrav skulle omöjliggöra för mindre organisationer att driva projekt med stöd av Arvsfonden.

Återkallelse och återbetalning av stöd, kapitel 10

Forum anser att

- om överträdelsen är grov eller synnerligen grov och det kan visas att det inte skett någon reaktion från riksförbundet så är det rimligt att återkräva hela bidragsbeloppet för det år överträdelsen gäller.

Elektronisk underskrift av ansökningar om stöd ur Allmänna arvsfonden, kapitel 11

Kapitlet analyserar om en ansökan om stöd ur fonden fortsatt ska vara egenhändigt undertecknad eller om andra former av identifiering kan godtas.

Forum anser att

- utredningens förslag om att Arvsfonden ska få tillåta att en ansökan om stöd undertecknas elektroniskt som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden är bra.

FORUM Idéburna
organisationer med
social inriktning

Med vänlig hälsning

Göran Pettersson
Generalsekreterare